

УДК 371.315.6:371.3(378)

Надія Шабатіна,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ
ORCID ID 0000-0002-5066-9517
DOI: 10.33099/2617-1775/2021-02/268-274

СТАНДАРТИ НАТО ТА ВИМОГИ ДО СИСТЕМИ ЗБОРУ ТА ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Розглянуто стандарти НАТО до освіти та підготовки слухачів (курсантів) військових навчальних закладів у частині оцінки якості військової освіти. Визначено можливості та перспективи впровадження стандартів НАТО у вітчизняній системі військової освіти для вирішення завдання щодо розробки сучасної моделі автоматизованої системи збору та обробки інформації. Розглянуто елементи системи оцінювання якості щодо їх відповідності сучасним запитам та очікуванням стейкхолдерів, які орієнтуються на принципи та підходи до оцінювання на основі стандартів країн-членів НАТО.

Ключові слова: вищий військовий навчальний заклад; військова освіта; оцінювання якості освіти; система військової освіти; стандарти НАТО; система збору та обробки інформації.

Постановка проблеми. Розвиток військової освіти України є одним з пріоритетних завдань реформування Збройних Сил держави. Фундаментальними, стратегічно важливим завданням реформування Збройних Сил України та розвитку системи військової освіти є створення умов для всебічного розвитку та підвищення ефективності підготовки військових фахівців, яка відповідає сучасним завданням, що постають перед Збройними Силами України (ЗСУ), зокрема на шляху євроатлантичної інтеграції, набуття відповідності стандартам та процедурам, прийнятим у збройних силах держав-членах НАТО.

Одним з важливих елементів сучасної системи військової освіти є оцінювання якості освіти випускників вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ). Система оцінювання якості, яка існує сьогодні, не відповідає сучасним запитам та очікуванням стейкхолдерів, які орієнтуються на принципи та підходи оцінювання, визначені в якості стандартів у країнах-членах НАТО й здійснюється у межах автоматизованих систем збору та обробки освітньої інформації. Розробка та впровадження у практику таких систем у вітчизняній системі військової освіти та ЗСУ, як єдиного комплексу, застосування якого спрямоване на забезпечення високої якості освіти а підготовки офіцерів та військових фахівців, які здатні виконувати завдання на посадах у військах (силах) за призначенням, залишається актуальним питанням, яке потребує вирішення. Пріоритетом у даному випадку є обґрунтування вимог до автоматизованої системи збору та обробки інформації (СЗОІ) щодо оцінювання якості освіти випускників ВВНЗ за підсумками їх службової діяльності у військах (силах) Збройних Сил України за стандартами НАТО.

Метою статті є визначення вимог до системи збору та обробки інформації щодо оцінювання якості освіти випускників ВВНЗ за підсумками їх службової діяльності відповідно до стандартів НАТО.

Методи дослідження. У статті використано систему загальнонаукових і спеціальних методів теоретичного та емпіричного дослідження (аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми, систематизація та узагальнення, логічно-порівняльний методи, системний підхід, контент-аналіз).

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасних досліджень вказує на те, що основними вимогами, які у цілому сприятимуть досягненню цілей, завдань, об'єктивному оцінюванню якості набуття випускниками ВВНЗ військової освіти та створення умов (за усіма існуючими видами забезпечення навчально-виховного процесу у ВВНЗ [1; 2]) щодо реалізації програмних результатів у рамках функціонування системи військової освіти на етапі моделювання системи збору та оцінки інформації, є:

- спроможність моделі щодо реалізації автоматизованого об'єктивного оцінювання якості освіти;
- спроможність моделі щодо реалізації автоматизованого визначення відповідності змісту та результатів військової освіти вимогам встановлених стандартів.

Спроможність моделі щодо реалізації автоматизованого об'єктивного оцінювання якості освіти випускників ВВНЗ за усіма ступенями вищої освіти та рівнями військової освіти за підсумками їх службової діяльності у військах (силах) забезпечується на основі порівняння результатів відгуків з даними компонентів освітніх програм, що містяться, як правило, у базі даних автоматизованої СЗОІ, а також з іншими даними, які є необхідними для забезпечення можливостей вчасного реагування на виявлені недоліки в освітніх програмах та/або освітній діяльності ВВНЗ.

Спроможність моделі щодо реалізації автоматизованого визначення відповідності змісту та результатів військової освіти вимогам встановлених стандартів передбачає [4]:

- виконання вимог стандартів вищої освіти України (формування загальних та загально-професійних компетентностей військових фахівців);
- виконання вимог професійних стандартів підготовки фахівців (формування військово-професійних та професійно-спеціальних компетентностей);
- виконання вимог Національного агентства з питань забезпечення якості вищої освіти Міністерства освіти України та стандарту НАТО Vi-SCD 075-007 "Освіта і підготовка".

В останньому випадку йдеться про необхідність забезпечення відповідності основних принципів реалізації освітнього процесу, зокрема й в аспекті оцінки якості освіти, стандартам НАТО, які мають бути враховані під час розробки СЗОІ щодо оцінювання якості освіти випускників ВВНЗ за підсумками їх службової діяльності. Такий підхід, у тому числі, дає можливість виробити практичні рекомендації щодо забезпечення якості освітньої діяльності та приведення освітнього і управлінського процесів ВВНЗ у

відповідність вимогам, які висувають стейкхолдери до рівня підготовленості випускників ВВНЗ. Тому доцільно розглянути стандарти НАТО, які висуваються до системи менеджменту якості освіти.

Згідно стандарту НАТО “Освіта та індивідуальна підготовка (E&ITD) 075-007” [3] ВВНЗ України, спрямовуючи увагу на підвищення ефективності системи менеджменту якості освіти, отримують можливість приєднатись до загального процесу інституційного розвитку, прийнятого у країнах-членах НАТО. У даному випадку від застосування стандартів НАТО до системи менеджменту якості освіти виправдовує очікування, що навчальні заклади, які інституційно (у цілому як заклад) акредитовані НАТО, встановлять, підтримують та переглянуть свої внутрішні процеси та процедури для забезпечення виконання декількох основних стандартів та керівних принципів, які діють у межах єдиного комплексу, що поєднує інформаційні системи та систему управління знаннями.

Для країн-членів НАТО стандартизованою процедурою є збір, аналіз та ефективне використання навчальним закладом відповідної інформації для ефективного управління та проведення своєї навчальної та пов’язаної з цим діяльності. Це стандарт реалізується через виконання нормативів, що застосовуються до визначення об’єктів системи управління інформацією. За діючими нормативами система управління інформацією має управляти:

- відгуками зацікавлених сторін (стейкхолдери);
- розробленням нових версій наявних матеріалів;
- ресурсами (матеріалами для курсів);
- вивченим та узагальненим досвідом;
- ресурси для навчання/викладання;
- профілюванням (відомостями про) слухачів/курсантів;
- відомостями про ключові показники успішності.

Виконання цього стандарту та нормативів пов’язане з іншим стандартом НАТО, за яким навчальний заклад має публікувати та регулярно оновлювати об’єктивну інформацію, як якісну, так і кількісну про проведені/заплановані курси та пов’язані з ними заходи. Тобто, йдеться про реалізацію принципу публічності інформації, що досягається виконанням нормативів, за якими заклад освіти та підготовки повинен [3]:

- надавати та регулярно оновлювати інформацію щодо наданих курсів (наприклад, у вигляді каталогу курсів) на власній вебсторінці та точно відображати цю інформацію у каталозі можливостей освіти та підготовки;

- інформувати основні зацікавлені сторони та тих, хто має інтерес, про будь-які серйозні зміни у курсовій документації, а особливо у цілях навчального процесу;

- сформувавати та підтримувати систему зв’язку з іншими закладами освіти і підготовки та з представниками зацікавлених кіл для обговорення питань, викладених у курсовій документації.

Важливим питанням, що потребує вирішення у процесі трансформації системи військової освіти України, є приведення освітніх програм ВВНЗ у відповідність вимогам, які висуваються до таких програм згідно стандартів

НАТО. Зокрема йдеться про стандарт НАТО, за яким регулятивні документи курсу або еквівалентні документи, розробляються для кожного з курсів НАТО та визначають процес освіти та підготовки. Ці документи підтверджують залучення зацікавлених сторін та містять [3]:

- передумови, що пояснюють необхідність проведення курсу та відповідність вимогам НАТО;
- мету/ціль курсу;
- деталі, що стосуються передбачуваної аудиторії;
- компетентності, яких повинні набути слухачі/курсанти в результаті освітнього (навчального) процесу;
- цілі освітнього (навчального) процесу, що є частиною загальної стратегії та відображають зміст курсу, що потрібно опанувати слухачам/курсантам, в який спосіб та за який проміжок часу;
- перелік посилань, використаних під час розробки курсу;
- розрахунок ресурсів, зокрема навчальні аудиторії, викладацький склад (персонал), обладнання та матеріали, необхідні для проведення курсу.

Водночас вказаний стандарт НАТО передбачає, що плановий та систематичний підхід до надання освіти та підготовки відображається в документації, починаючи від адміністративних заходів закладу, що забезпечують розроблення курсів, впровадження та оцінювання курсів:

- курс розроблений в такий спосіб, аби враховувати наявний рівень підготовки чи професійний досвід слухачів/курсантів;
- кількість слухачів/курсантів на кожному курсі планується відповідно до потреб НАТО та країни, що приймає, а також спроможностей та призначення закладу;
- для кожного курсу НАТО повинні бути розроблені матеріали курсу, зокрема матеріали для викладання та інструменти оцінювання слухачів/курсантів, а також оптимальний розклад;
- інструкції з планування та координування діяльності призначені для забезпечення підготовки, виконання та завершення цілої серії курсів;
- формалізоване оцінювання після проходження курсу спрямоване на перевірку якості та покращення процесу освіти та підготовки.

За наведеним підходом до розробки освітніх програм створюється можливість забезпечення ефективної оцінки якості військової освіти на основі оцінювання слухачів, що реалізується в державах-членах НАТО у відповідному стандарті. За цим стандартом слухачі оцінюються за допомогою опублікованих критеріїв, положень та процедур, які застосовуються послідовно та систематично. Слухачі/курсанти знають, що від них очікується, і як будуть оцінюватись їхні зусилля. Нормативним елементом у даному випадку стандарту щодо оцінювання слухачів є встановлення вимог до процесу оцінювання слухачів/курсантів, який повинен [3]:

- бути розробленим в такий спосіб, аби вимірювати досягнення бажаних результатів навчального процесу;
- відповідати меті (наприклад, проміжне/підсумкове/практичне/теоретичне);

- бути розробленим на основі загальновідомих та опублікованих критеріїв;
- відображатися документально, аби забезпечити точність та правильність проведення;
- якщо можливо, не залежати від рішення одного оцінювача;
- забезпечити процедури апелювання для слухачів/курсантів;
- містити правила щодо відвідування занять слухачами/курсантами.

Особливістю загального підходу до оцінки якості військової освіти в країнах-членах НАТО є інтегральне та органічне поєднання освіти та підготовки. Це виявляється одним з вузлових питань щодо оцінки якості військової освіти випускників за результатами їх службової діяльності на посадах у військах (силах) за призначенням. Досягнення цього є важливим пріоритетом під час трансформації системи військової освіти України за стандартами НАТО.

Для досягнення цього пріоритету необхідно застосовувати стандарт НАТО “Освіта та підготовка” в частині “Визначення та викладання” та “Оцінювання слухачів/курсантів”. Зокрема йдеться про наступні стандарти в частині “Визначення та викладання” [3]:

- кожен з курсів НАТО розробляється та проводиться відповідно до принципів глобального програмування та системного підходу НАТО до підготовки;

- задоволення слухачів/курсантів якістю викладання та отримані від них відгуки враховуються в процесі вдосконалення викладання;

- задоволення керівника/командира результатами роботи випускників враховується в процесі вдосконалення викладання;

- відгуки інструкторів (викладачів) щодо проведення та якості курсу враховуються в процесі вдосконалення викладання;

До стандартів в частині “Оцінювання слухачів/курсантів” відносяться:

- прогрес слухачів моніториться та підтримується протягом усього курсу;

- оцінювання слухачів сприяє навчальному процесу та відповідає цілям навчання;

- критерії оцінювання та закінчення навчання заздалегідь визначені та доводяться до слухачів/курсантів перед початком курсу;

- у закладі передбачені процедури для апелювання слухачами/курсантами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Впровадження стандартів НАТО до оцінки якості військової освіти у національній системі військової освіти є необхідним елементом, якій має бути обов’язково врахований під час розроблення автоматизованої СЗОІ. Такий підхід дає можливість забезпечити стейкхолдерів необхідною інформацією для забезпечення ефективності процесу освіти та підготовки офіцерів і військових фахівців на основі оцінки якості військової освіти за результатами службової діяльності випускників ВВНЗ на посадах у військах (силах) за призначенням. При цьому стейкхолдери звертатимуть головну увагу на здатність випускників реалізовувати на практиці набуті загальні, спеціальні, професійні компетентності під час вирішення конкретних завдань на посадах у військах (силах) за призначенням, що, за наявності ефективного зворотного зв’язку між

замовником та ВВНЗ, створює можливості оперативного і гнучкого усунення наявних недоліків в освітніх програмах. Водночас, це вимагає застосування сучасних принципів до побудови моделі автоматизованої СЗОІ, що потребує подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лондар С.Л. Завдання модернізації державної інформаційної системи освіти (ДИСО) / С.Л. Лондар // Освітня аналітика України. – 2018. – № 1(2). – Режим доступу. – URL: http://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/12/11_22_Londar-1.pdf. (дата звернення: 26.06.2020).
2. Лондар С.Л. Міжнародний досвід розвитку сучасних освітніх інформаційних систем / С.Л. Лондар // Освітня аналітика України. – 2018. – № 1(5). – Режим доступу. – URL: http://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/1_2019.pdf. (дата звернення: 26.06.2020).
3. Освіта та індивідуальна підготовка (E&ITD) 075-007 (10 вересня 2015 року): Спільна директива стратегічних командувань НАТО: довідкові матеріали / [Кол. авторів]. – К.: НУОУ, 2021. – 178 с.
4. Полторак М.Ф. Особливості використання систем збору та обробки освітньої інформації з питань оцінювання якості військової освіти у Збройних Силах України та збройних силах НАТО: порівняльний аналіз / М.Ф. Полторак // Військова освіта. – 2021. – № 1(43). – С.254-266.

REFERENCES

1. Londar S.L. Zavadnania modernizatsii derzhavnoi informatsiinoi systemy osvity (DISO) / S.L. Londar // Osvitnia analityka Ukrainy. – 2018. – № 1(2). – Rezhym dostupu. – URL: http://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/12/11_22_Londar-1.pdf. (data zvernennia: 26.06.2020).
2. Londar S.L. Mizhnarodnyi dosvid rozvytku suchasnykh osvitnikh informatsiinykh system / S.L. Londar // Osvitnia analityka Ukrainy. – 2018. – № 1(5). – Rezhym dostupu. – URL: http://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/1_2019.pdf. (data zvernennia: 26.06.2020).
3. Osvita ta indyvidualna pidhotovka (E&ITD) 075-007 (10 veresnia 2015 roku): Spilna dyrektyva stratehichnykh komanduvan NATO: dovidkovi materialy / [Kol. avtoriv]. – K.: NUOU, 2021. – 178 s.
4. Poltorak M.F. Osoblyvosti vykorystannia system zboru ta obrobky osvitnoi informatsii z pytan otsiniuvannia yakosti viiskovoi osvity u Zbroinykh Sylakh Ukrainy ta zbroinykh sylakh NATO: porivnialnyi analiz / M.F. Poltorak // Viiskova osvita. – 2021. – № 1(43). – S.254-266.

РЕЗІОМЕ

Надежда Шабатина,
Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черняховского, г. Киев

Стандарты НАТО и требования к системе сбора и обработки информации проектирования системы гарантирования качества высшего военного образования по опыту стран-членов НАТО

В статье рассмотрен опыт стран-членов НАТО в сфере гарантирования качества высшего военного образования, который должен учитываться в процессе имплементации принципов проектирования отечественной системы гарантирования качества высшего военного образования.

Ключевые слова: высшее военное образование; система военного образования; гарантия качества образования; модернизация образования; НАТО.

SUMMARY

Nadiya Shabatina,
National Defence University of Ukraine
named after Ivan Cherniakhovskyi

**NATO standards and requirements for information collection and processing systems
for assessing the quality of military education**

Introduction. *The development of military education in Ukraine is one of the priority tasks of the Armed Forces of the state reforming. The fundamental, strategically important task of the Armed Forces of Ukraine reforming and the development of the military education system are to create conditions for comprehensive development and increase the effectiveness of military training, which meets the current challenges facing the Armed Forces of Ukraine (AFU), including Euro-Atlantic integration, standards and procedures adopted in the armed forces of NATO member states.*

Purpose. *Defining requirements for the system of collecting and processing information on assessing the quality of education of university graduates, based on the results of their official activities in accordance with NATO standards.*

Methods. *The article uses a system of general scientific and special methods of theoretical and empirical research (analysis of the scientific literature, systematization and generalization, logical-comparative methods, systematic approach, content analysis).*

Results. *The assessment system quality, that exists today, does not meet the current demands and expectations of stakeholders, which focuses on the principles and approaches of assessment defined as standards in NATO member countries and is implemented within automated systems for collecting and processing educational information. The priority in this case is to substantiate the requirements for an automated system for collecting and processing information (SZOI) to assess the quality of education of university graduates, based on the results of their service in the troops (forces) in the AFU according to NATO standards.*

Originality. *The article at first pay attention to one of the important elements of the military education modern system is the assessment the quality of education of higher military educational institutions (HEIs) graduates).*

Conclusion. *Development and implementation such principles and approaches in the domestic system of military education and the Armed Forces, as a single complex, using of which is aimed at ensuring high quality education and training of officers and military specialists which able to perform tasks in military positions remains relevant, an issue that needs to be addressed.*

Key words: *high military educational institution; military education; assessing the quality of education; military education system; NATO standards; information processing.*